

شبکه‌های اطلاع‌رسانی (کتابخانه‌ای) و کارکردهای آن

سمیه ملک پورا^۱
عاصفه عاصمی^۲

چکیده

امروزه دستیابی سریع و آسان به اطلاعات و منابع اطلاعاتی، یکی از عناصر مهم توسعه و پیشرفت هر نظام اطلاعاتی به شمار می‌رود. در این میان ایجاد و استفاده از شبکه اطلاع‌رسانی موجب برقراری ارتباط فعال در بین کتابخانه‌ها و مراکز اطلاعاتی و نیز باعث ارتقای کیفی و کمی سطح خدمات اطلاع‌رسانی خواهد شد.

در این مقاله، نیز ضمن تعریف مفهوم شبکه و زمینه‌های پیدایش آن، برخی از اهداف، امتیازات و موانع ایجاد شبکه مورد توجه قرار گرفته و در ادامه، اصلی‌ترین و مهم‌ترین کارکردها، وظایف و خدمات شبکه اطلاع‌رسانی (خدمات سازماندهی مواد، امانت بین کتابخانه‌ای، مجموعه‌سازی، مرجع، اطلاع‌رسانی، مشاوره، تحقیق و توسعه) بیان گردیده است. در پایان نیز انتظار می‌رود کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی، برای همگامی با تغییرات و تداوم نقش رهبری در تهیه، بازیابی و اشاعه اطلاعات، و نیز به حداقل رساندن هزینه‌های زائد، تسریع در امور و بهبود خدمات، زمینه ایجاد و توسعه شبکه اطلاع‌رسانی را فراهم نموده و امکان دسترسی به منابع اطلاعاتی خود را افزایش دهند.

کلیدواژه‌ها: اطلاعات^۳، شبکه^۴، اطلاع‌رسانی^۵

۱ کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاه اصفهان
۲ عضو هیات علمی دانشگاه اصفهان

مقدمه

اطلاعات به همان اندازه که در تصمیم‌گیری‌ها و برنامه‌ریزی‌ها نقش مهمی دارند، موجب بالا رفتن آگاهی‌ها بینش فردی و تغییر رفتار در اجتماعات نیز می‌گردد. بشر از آغاز پیدایش تاکنون در جهت برقراری ارتباطات اجتماعی، با سایرین سعی نموده است. سرآغاز این تلاش را می‌توان در پیدایش زبان و تحول آن را در اختراع خط و توسعه‌اش را در اختراع چاپ و گسترش آن را در پیدایش علم ارتباطات دانست. بدون شک اندیشه خودکفایی و مستقل بودن کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی دیگر قدیمی شده است و هیچ کتابخانه‌ای نمی‌تواند تمامی نیازهای اطلاعاتی جامعه استفاده‌کننده خود را برآورده سازد. در شرایط حاضر به دلیل انفجار اطلاعات، رشد روزافزون منابع اطلاعاتی، سیر صعودی اطلاعات و به‌ویژه پیدایش انتشارات الکترونیکی، شرایط اقتصادی و توانایی‌های مالی، کتابخانه‌ها را در تهیه منابع مذکور با مشکلاتی رو به رو ساخته و دستیابی به تمام دانش بشری کار آسانی نیست. در وضعیت کنونی یک کتابخانه یا مرکز اطلاع‌رسانی هر قدر هم بزرگ و مجهز باشد قدرت جمع‌آوری، آماده‌سازی و پردازش همه اطلاعات و دانش بشری را ندارد. از این رو ضرورت الحاق به شبکه‌های اطلاع‌رسانی روز به روز بیشتر احساس می‌شود و بر کسی پوشیده نیست که شبکه‌های اطلاع‌رسانی مجموعه‌های گوناگونی از اطلاعات را برای استفاده کاربران دربردارند.

مفهوم شبکه

برخی واژه‌هایی را که در بحث شبکه‌های اطلاع‌رسانی بیشتر با آنها برخورد می‌کنیم واژه‌هایی چون شبکه‌های کتابخانه‌ای، ائتلاف‌های کتابخانه‌ای و نظام‌های کتابخانه‌ای است. که این به خودی خود دامنه فعالیت‌ها، کارکردها، معیارهای کمی و کیفی و چارچوب آنها را مشخص می‌کند. در زیر برخی تعاریف آمده است:

"شبکه به مجموعه عناصری گفته می‌شود که میان آنها نوعی ارتباط، خواه مستقیم و خواه غیرمستقیم برقرار شده باشد" (آذرنگ، ۱۳۷۱: ۹۹).

شبکه، توانا ساختن استفاده‌کننده اطلاعاتی به تحصیل اطلاعات، صرف نظر از جایگاه اطلاعات و بدون توجه به مرزهای ملی است (حاجی زمان، ۱۳۸۱: ۲۰).

شبکه آمیزه‌ای از چند واحد و رشته‌های پیوند میان این واحدها است، واحدها به منزله مخزن‌های اطلاعاتی در سطح ملی، منطقه‌ای و بین‌المللی است و رشته‌های پیوند به مثابه دانش مشترکی است که برای هدف‌های مشترک از آنها استفاده می‌شود (دخایی، ۱۳۸۰: ۱۴۰-۱۳۸).

از نظر رایانه‌ای، ارتباط و اتصال چند رایانه از طریق یک وسیله ارتباطی به نحوی که از منابع یکدیگر به‌طور مشترک استفاده کنند را شبکه گویند (ابراهیمی، ۱۳۷۹: ۱۳).

شبکه اطلاع‌رسانی

شبکه اطلاع‌رسانی ساختاری است که بیش از دو فرد یا گروه با داشتن الگوی تبادل اطلاعات مشترک از طریق ارتباطات برای ایفای هدف مشترک و مشخص فعالیت می‌کنند (نشاط، ۱۳۷۹: ۱۰۵).

طبق تعریف دیگری شبکه اطلاع‌رسانی عبارت است از سازمانی مستقل که به بیش از یک کتابخانه خدمت کرده و با استفاده از کمترین تکنولوژی ارتباطی (نه لزوماً رایانه‌ای) خدمات خود را به کتابخانه‌های عضو در زمانی واحد اشاعه داده و مستقیماً اطلاعات تولید شده توسط کتابخانه‌های عضو را برای هدف اشتراک منابع دریافت کند (شیری، ۱۳۷۴: ۲۸).

زمینه‌های پیدایش شبکه

رشد و توسعه شبکه‌های اطلاعاتی، از اواخر دهه ۱۹۶۰ معلولی از تولید حجم وسیع اطلاعات به اشکال مختلف و متنوع بود. کاهش دادن یا صرف درست هزینه‌ها نیز، یکی دیگر از عوامل مهمی بود که در رشد و گسترش شبکه‌های اطلاعاتی طی سه دهه اخیر، از آهنگ چشمگیری برخوردار شد. دلایل عمده این امر ورود تجهیزات داده‌پردازشی خودکار، کاهش در هزینه‌ها، سرعت در عمل و استفاده از منابع دیگران در صحنه فعالیت‌های اطلاع‌رسانی است (تقوی، ۱۳۷۵: ۲۱). شبکه‌های رایانه‌ای جدید از یک سو کتابخانه‌ها و مراکز اطلاعاتی را به یکدیگر مرتبط می‌سازند و از سوی دیگر آنها را به مشتریان و استفاده‌کنندگان خود پیوند می‌دهند. بهره‌گیری از امکانات پردازشی و مخابراتی شبکه، شیوه‌های سنتی انتقال و توزیع اطلاعات را دچار دگرگونی اساسی کرده است. در این شبکه‌ها مساله اشتراک منابع اطلاعاتی

به گونه‌ای مناسب حل شده است به طوری که نیازی نیست هر کتابخانه همه اطلاعات مورد نیاز خود را گردآوری و نگهداری کند، بلکه تنها می‌تواند جمع‌آوری و نگهداری بخشی از اطلاعات را بر عهده گیرد و در عین حال به تمام منابع اطلاعاتی موجود در شبکه رایانه‌ای دسترسی داشته باشد (نشاط، ۱۳۷۹: ۱۰۹).

بنابراین عمده‌ترین دلایل پیدایش و ایجاد و توسعه شبکه‌ها را می‌توان چنین عنوان کرد:

۱. افزایش حجم اطلاعات و ضرورت دستیابی به آنها
۲. دریافت اطلاعات روزآمد
۳. تنوع موضوعات تحت پوشش مراکز اطلاع‌رسانی
۴. کاهش هزینه‌های جمع‌آوری و آماده‌سازی اطلاعات و به حداکثر رساندن استفاده از منابع
۵. گسترش جریان اطلاعات
۶. تماس و برقراری ارتباط میان متخصصان
۷. تقویت زیربنای اطلاعات
۸. منابع ناکافی
۹. نیازهای برآورده نشده استفاده‌کنندگان
۱۰. برنامه‌های فراهم‌آوری و اشتراک منابع
۱۱. عدم تعادل میان هزینه و بهره‌وری
۱۲. ظهور تکنولوژی‌های نوین و افزایش سریع اطلاعات (شیری، ۱۳۷۴: ۶۴)

اگر با کمی دقت در دلایل بالا بنگریم متوجه خواهیم شد که این دلایل به طور عمده حول چهار محور اساسی متمرکزاند: هزینه، تکنولوژی، خدمات و منابع. امروزه اگر کتابخانه یا مرکز اطلاع‌رسانی اقدام به ایجاد شبکه اطلاع‌رسانی کند، مسلماً عوامل ذکر شده به عنوان انگیزه‌های اساسی کار مطرح‌اند.

اهداف شبکه

هدف اصلی یک شبکه اطلاعاتی عبارت است از تشخیص و استقرار بهترین روش برای گسترش و توسعه جریان اطلاعات میان نهادهای عضو.

اهداف شبکه بر مبنای خدمات اطلاعاتی: (اهداف اصلی)

۱. توزیع اطلاعات در مقیاس‌های محلی، ناحیه‌ای، کشوری، منطقه‌ای و بین‌المللی
۲. ارائه خدمات اطلاعاتی بیشتر با هزینه‌های کمتر
۳. رسیدن به برابری اطلاعات

اهداف شبکه بر مبنای خدمات ارجاعی: (اهداف فرعی)

۱. همکاری، ارزیابی و تقویت زیربنای اطلاعاتی اعضای شبکه
۲. افزایش جریان مبادله و استفاده از اطلاعات
۳. تهیه و انتشار ابزارهای ارتباطی
۴. توسعه استانداردها برای پیاده‌سازی در شبکه
۵. شناسایی انواع منابع اطلاعاتی برای دستیابی به اطلاعات در زمان مناسب
۶. توسعه برنامه‌های آموزش در پردازش و مدیریت اطلاعات

اهداف شبکه بر مبنای فعالیت‌های مدیریتی: (اهداف خاص)

۱. کمک به کتابخانه‌های عضو در انتخاب

۲. فراهم آوری، فهرست‌نویسی و آماده‌سازی مشترک منابع کتابخانه‌ای
۳. توسعه امانت بین کتابخانه‌ای
۴. نظارت بروضعیت فناوری و بهبود امکانات و خدمات کتابخانه‌ای
۵. همکاری در توسعه نیروی انسانی کتابخانه (نشاط، ۱۳۷۹: ۱۰۷)

فواید و امتیازات شبکه

۱. سرعت: شبکه‌ها یک روش بسیار سریع برای اشتراک و انتقال فایل‌ها فراهم می‌کنند. این نوع انتقال اطلاعات از نظر زمانی بسیار مقرون به صرفه است.
۲. هزینه: نسخه‌های بسیاری از نرم افزارهای مردم پسند که قابلیت استفاده بر روی شبکه را دارا باشند در مقام مقایسه با خرید نسخه‌های مجاز آنها به صورت منفرد، مقرون به صرفه هستند. صرفه‌نظر از صرفه‌جویی در پرداخت هزینه اضافی، اشتراک یک برنامه در یک شبکه امکان ارتقاء برنامه را آسان‌تر می‌کند.
۳. امنیت: فایل‌ها و برنامه‌های موجود بر روی یک شبکه را می‌توان به‌عنوان «نسخه ممنوع» تلقی کرد، به دلیل این‌که کسی مجبور نیست نگران نسخه برداری غیرقانونی برنامه‌ها باشد. همچنین کلمه‌های عبور را می‌توان برای مدیریت‌های خاص محدود به دسترسی کاربران مجاز کرد.
۴. مدیریت متمرکز نرم افزاری: یکی از بهترین منابع و سودمندی نصب شبکه این است که کل نرم‌افزار را می‌توان روی یک کامپیوتر کپی کرد. این عمل نیاز به صرف وقت و انرژی لازم برای نصب نسخه‌های بالاتر و فایل‌ها را بر روی کامپیوترهای مستقل در کل ساختار از بین می‌برد.
۵. اشتراک منابع: از آنجایی که اکثر کتابخانه‌ها استطاعت خرید چاپگرهای لیزری، دستگاه‌های فاکس، مودم‌ها، اسکنرها و سی دی رام‌ها را برای هر کامپیوتر ندارند لذا می‌توان استفاده از این وسایل را برای بسیاری از کاربران به اشتراک گذاشت.
۶. نامه‌های الکترونیکی: پست الکترونیکی، اشاعه و ارسال اطلاعات مورد نیاز را تسهیل و تسریع می‌کند. همچنین قادر می‌سازد تا استفاده کنندگان از نقاط دور دست با کتابداران در ارتباط باشند و کتابداران نیز با همتایان خود ارتباط داشته باشند.

معیار دسته بندی شبکه‌ها

در نظام‌های همکاری بین کتابخانه‌ای و شبکه‌های اطلاع‌رسانی، شاخص‌ها و معیارهای مختلف دسته بندی شبکه عبارتند از:

۱. منطقه تحت پوشش با محدوده جغرافیایی: گستره فعالیت شبکه‌ها می‌تواند شهری، محلی، استانی یا ایالتی، ملی، منطقه‌ای و بین‌المللی باشد. برخی عوامل در تعیین منطقه جغرافیایی سهم هستند مانند تعداد کتابخانه‌ها، انواع کارکردهای شبکه، الگوهای تعیین بودجه و نوع کتابخانه‌های عضو.
۲. ساختار سازمانی شبکه از نظر ملاحظه هزینه‌ها، مسائل عضویت و نوع ارتباطات و اینکه کدامیک از الگوهای ترکیب شبکه برای اهداف سازمان مورد نظر مطلب است.
۳. نوع کتابخانه‌ها و نهادهای اطلاع‌رسانی (شبکه کتابخانه‌های عمومی، شبکه کتابخانه‌های دانشگاهی، شبکه اطلاعاتی، کتابخانه‌های تحقیقاتی و...)
۴. وظایف شبکه (شبکه فهرست‌نویسی، شبکه ارجاعی و شبکه امانت بین کتابخانه‌ای)
۵. دامنه موضوعی (شبکه اطلاعات پزشکی، فنی مهندسی، علوم پایه، کشاورزی و...)
۶. سطوح فناوری موجود (تلفن، رایانه و...)
۷. شکل و نوع اطلاعات مورد مبادله در شبکه (شبکه اطلاعات کتاب‌شناختی و...)
۸. مدیریت یا رهبری شبکه (نشاط، ۱۳۷۹، ص. ۱۲۳-۱۲۲)

ارزیابی عملکرد شبکه

دوگان از سه عامل کلیدی در ارزیابی شبکه نام می‌برد:

۱. زمان لازم برای انجام دادن کار یا برآورد تقاضا
 ۲. هزینه انجام دادن کار یا برآورد تقاضا شامل هزینه‌های ثابت و متغیر
 ۳. کیفیت، یعنی معیار اساسی انجام دادن کار، که بر اساس رضایت مشتری یا استانداردهای دیگر سنجیده می‌شود.
- دوگان می‌افزاید این سه عامل با یکدیگر مرتبط‌اند، اما می‌توانند به لحاظ کمی تعریف شوند. یک شبکه ممکن است کیفیت متوسط، هزینه زیاد و توان سریع داشته باشد. در حالی که ممکن است از کیفیت متوسط، هزینه اندک و زمان کندی برخوردار باشد (نشاط، ۱۳۷۹: ۱۲۹).

عبدالحسین آذرنگ معیارهای ارزیابی شبکه را چنین عنوان می‌کند:

۱. اطمینان پذیری
۲. کارآمدی
۳. انعطاف پذیری
۴. پذیرا جویی
۵. سازگاری و همسازی (نشاط، ۱۳۷۹: ۱۳۰)

موانع ایجاد شبکه

عمده‌ترین موانع بر سر راه ایجاد و توسعه شبکه‌های اطلاع‌رسانی و اساساً همکاری بین کتابخانه‌ها را می‌توان چنین برشمرد:

۱. موانع روانی مانند ترس از استقلال داخلی، تصادم مسئولیت‌ها، خودپسندی، سستی و بی‌اعتنایی
۲. فقدان آگاهی و تجربه مانند بی‌اطلاعی از نیازهای مراجعان و عدم آگاهی از وظایف واقعی انواع کتابخانه‌ها
۳. موانع تاریخی و سنتی مانند فقدان سرمایه‌ای مناسب و برداشت غلط از نیازهای کتابخانه‌ها
۴. موانع فیزیکی و جغرافیایی مانند کمبود فضا، تأخیر در برآوردن نیاز استفاده کنندگان و فاصله کتابخانه‌ها از یکدیگر
۵. موانع قانونی و مدیریتی مانند کمبود استانداردها و ابزارهای کتاب‌شناختی، عدم سازگاری تجهیزات، روش و مقررات
۶. کمبود مجموعه‌های مناسب مواد و مدارک
۷. کمبود نیروی انسانی آموخته و با صلاحیت
۸. کمبود اعتبارات مورد نیاز
۹. عدم کفایت کتابخانه‌ها در برآوردن نیازهای اساسی استفاده کنندگان
۱۰. عدم پشتیبانی از سوی اولیای امور
۱۱. حسادت و تنگ نظری
۱۲. فقدان رهبری و مدیریت مطلق
۱۳. فقدان روش‌های استاندارد کتابداری (نشاط، ۱۳۷۹: ۱۳۰-۱۳۱)

کارکردهای شبکه

هر شبکه‌ای بنا به اهداف و سیاست‌های معین خویش، در بدو تاسیس نوع کارکردهای خود را تعیین می‌کند. بنابراین کارکردهای شبکه یکسان نیستند و هر شبکه با شبکه دیگر تا حدی متفاوت است. وظایف و خدمات یا کارکردهای شبکه برحسب ریخت‌شناسی، منابع مورد اشتراک، نوع کتابخانه‌های عضو و تکنولوژی مورد استفاده متفاوت است، و آنها را به سه دسته کلی رده بندی می‌کنند:

- کارکردهایی که مستقیماً در خدمت مشتری هستند مانند امانت بین کتابخانه‌ای
- کارکردهایی که مستقیماً در خدمت کتابخانه‌های عضو بوده و غیرمستقیم در خدمت مراجعه کننده هستند، مانند فهرست نویسی و فهرست‌یابی مواد و مدارک
- کارکردهایی که ساختار شبکه را پشتیبانی می‌کنند مانند فعالیت‌های ارزیابی از جمله جمع‌آوری آمارها، تعیین

هزینه‌ها و غیره (تقوی، ۱۳۷۵: ۲۱-۳۵).

مهم‌ترین کارکردهای شبکه‌های اطلاع‌رسانی عبارتند از:

۱. مجموعه‌سازی و فرآهم‌آوری
۲. فهرست‌نویسی‌تعاونی
۳. ارائه خدمات چکیده‌نویسی و نمایه‌سازی
۴. خدمات ارجاعی
۵. برنامه‌های انتشاراتی و تهیه ابزارهای کتاب‌شناختی
۶. امانت بین کتابخانه‌ای و تحویل مدرک
۷. وظیفه اشاعه اطلاعات
۸. ذخیره و بازیابی اطلاعات
۹. آموزش نیروی انسانی و آشنا ساختن اعضای شبکه
۱۰. تدوین و توسعه استانداردها به منظور یکسان‌سازی نظام‌ها و روش‌ها، اصطلاح‌ها، نظام پاسخگویی، الگوی تبادل اطلاعات و به کارگیری فناوری‌ها
۱۱. کمک به تحقیق، آموزش و سایر خدمات خاص

اصلی‌ترین وظایف و خدمات شبکه اطلاع‌رسانی خدمات سازماندهی مواد:

از جمله فعالیت‌های شبکه فراهم‌آوردن امکانات سازماندهی (فهرست‌نویسی، نمایه‌سازی و چکیده‌نویسی) سریع‌تر، یک‌دست کردن مواد و منابع در مراکز متصل به شبکه است به نحوی که از دوباره کاری در انجام این امور جلوگیری به‌عمل‌آید. متمرکز کردن سازماندهی مواد و توزیع انجام این فعالیت در مراکز توان‌تر شبکه می‌تواند از یک سو وسیله‌ای جهت صرفه‌جویی در وقت و هزینه‌ها شود و از سوی دیگر امکانات تولید فهرست‌های یک‌دست و با کیفیت بهتر را فراهم‌آورد که رعایت یک‌دستی در ارائه اطلاعات کتاب‌شناختی (تحلیلی و توصیفی) شرط اول در بازیابی و مبادله سریع اطلاعات است.

خدمات بین کتابخانه‌ای:

در واقع می‌توان این نوع خدمات را قدیمی‌ترین نوع خدمات شبکه دانست. که تعدادی مؤسسه یا سازمان با یکدیگر توافق می‌کنند در فعالیت‌هایی از قبیل تحویل مدرک، اشتراک منابع، تکثیر و امانت همکاری داشته باشند. در امانت بین کتابخانه‌ای مسائل مختلفی باید در نظر گرفته شود:

- هزینه‌های حق عضویت، نوع ارتباطات
- کانال‌های ارتباطی
- ابزارها، خدمات کتاب‌شناختی

خدمات مجموعه‌سازی:

از خدمات مهم شبکه، شناسایی نیازهای اطلاعاتی اعضا شبکه و فراهم‌آوری منابع مناسب با آن نیاز است. گردآوری اطلاعات، در دسترس گذاشتن آنها از طریق امانت بین کتابخانه‌ای است. همکاری در حفاظت و نگهداری مجموعه‌ها از مسائلی است که باید مورد توجه قرار گیرد. تهیه مواد و منابع ممکن است در بعضی شبکه‌ها به‌صورت متمرکز و در بعضی دیگر به شکل غیر متمرکز صورت می‌گیرد.

خدمات مرجع:

مراکز ارجاعی، استفاده‌کنندگان را به منابع اطلاعاتی کتابخانه‌ها و مراکز تحقیقاتی هدایت می‌کنند. معمولاً این مراکز، نیازهای استفاده‌کنندگان را تجزیه و تحلیل و منابع مربوط را گردآوری می‌کنند، تا با تهیه دست‌نامه‌ها، راهنمای مراجعان باشند.

خدمات اطلاع‌رسانی:

یکی از وظایف مهم هر شبکه، اطلاع‌رسانی به اعضا به شکل‌های مختلف و با هدف ارائه بیشترین اطلاعات در کمترین زمان می‌باشد. این اطلاعات با استفاده از روش‌های زیر صورت می‌گیرد:

- اشاعه اطلاعات گزیده
- تهیه و تدوین کتابشناسی‌ها، نمایه‌نامه‌ها، مقاله‌نامه‌ها، چکیده‌نامه‌ها و ... اعم از موضوعی و عمومی
- تهیه و توزیع فهرست تازه‌های رسیده
- جستجوی اطلاعات و منابع با بهره‌گیری از شیوه‌های رایانه‌ای پیوسته و ناپیوسته
- تهیه و توزیع گزارش‌های پژوهشی و آماری

خدمات مشاوره‌ای:

خدمات مشاوره‌ای برای اعضای شبکه باید برنامه‌ریزی شود. گروه مشاوره که به صورت متمرکز یا به صورت انتخابی و یا گردشی ایفای نقش می‌کند باید این توانایی را داشته باشد که اعضای شبکه را جهت رسیدن به آن فرصت خاص راهنمایی کند.

خدمات تحقیق و توسعه:

ایستایی و سکون در جریان کار اگر موجب پیشرفت نباشد هرگز توانایی ادامه کار و رقابت با پیشرفت‌های آتی را نخواهد داشت. تحقیق و توسعه در جریان کار شبکه باید به عنوان یک اصل اساسی و بنیادی‌ترین عنصر در پویایی و دوام شبکه در نظر گرفته شود.

نتیجه‌گیری

رشد روزافزون اطلاعات و منابع اطلاعاتی، به‌ویژه با پیدایش انواع انتشارات الکترونیکی و نیز همگام با سیر صعودی درخواست‌های اطلاعاتی، کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی را دست‌خوش تغییرات اساسی در جمع‌آوری، آماده‌سازی و پردازش اطلاعات و دانش بشری نموده است. به‌طوری‌که امروزه، با ظهور و بروز انواع شبکه‌های ارتباطی و اطلاعاتی مواجه شده‌ایم. شبکه‌های اطلاع‌رسانی، از یکسو کتابخانه‌ها و مراکز اطلاعاتی را به یکدیگر مرتبط ساخته و از سوی دیگر انواع اطلاعات را در اختیار کاربران خود قرار می‌دهند. در واقع این شبکه‌ها، با بهره‌گیری از امکانات پردازشی و مخابراتی، مساله اشتراک و دسترسی به منابع اطلاعاتی را فراهم آورده‌اند.

هر شبکه اطلاع‌رسانی کتابخانه‌ای، با توجه به نیاز اعضا و کاربران خود قائل به ایفای نقش، وظایف و خدماتی است که از جمله آنها می‌توان به خدمات سازمان‌دهی مواد، مجموعه‌سازی و فراهم‌آوری، چکیده‌نویسی و نمایه‌سازی، امانت بین کتابخانه‌ای، اشاعه و تحویل مدرک، تدوین و توسعه استانداردها برای تبادل اطلاعات، خدمات ارجاعی، اطلاع‌رسانی و کمک به امر تحقیق و توسعه اشاره کرد. که امید می‌رود کتابخانه‌ها و مراکز اطلاعاتی با درک ضرورت الحاق به شبکه‌های اطلاع‌رسانی و نیز با بهره‌گیری از استانداردها، بتوانند ضمن بسترسازی، مجموعه کاملی از انواع منابع اطلاعاتی را در اختیار استفاده‌کنندگان خود قرار دهند.

منابع

- (۱) آذرنک، ع. (۱۳۷۱). اطلاعات و ارتباطات، تهران: سازمان چاپ و انتشارات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی.
- (۲) ابراهیمی، مهدی. (۱۳۷۹). اینترنت، تهران: نشر کتابدار.
- (۳) تقوی، م. (۱۳۷۵). شبکه‌ها یکی از مهم‌ترین ابزار انتقال اطلاعات با تاکید بر روی دیسک فشرده نوری، فصلنامه اطلاع-رسانی، دوره یازدهم، شماره ۳.
- (۴) حاجی‌زمان، ف. (۱۳۸۱). امکان‌سنجی ایجاد شبکه رایانه‌ای اطلاع‌رسانی میان کتابخانه‌ها و مراکز اسناد صنعت آب و برق و شرکت‌های تابعه، پایان‌نامه دکتری، تهران: دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات.
- (۵) دخایی، ف. (۱۳۸۰). امکان‌سنجی ایجاد شبکه اطلاع‌رسانی برای کتابخانه‌های صنعت ملی نفت ایران در استان تهران، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، تهران: دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات.
- (۶) شبیری، ع. (۱۳۷۳). آشنایی با شبکه‌های بین‌المللی اینترنت، فصلنامه کتاب، دوره پنجم، شماره ۳ و ۴.
- (۷) نشاط، نرگس. (۱۳۷۹). نظام‌های همکاری بین کتابخانه‌ای، تهران: سمت.